

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Супруна Миколи Олексійовича на дисертацію
Утьосової Олени Іванівни
„Особливості формування елементарних математичних уявлень у
дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуального порушення”,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка

Динамічність сучасного світу вимагає від дитини певних зусиль для успішної соціалізації, підґрунтям якої виступає її всебічний розвиток як особистості, розвиток її інтелектуальних, емоційно-поведінкових, творчих і фізичних здібностей. Особливого значення ця проблема набуває стосовно осіб із порушеннями психофізичного розвитку як умови їхньої інтеграції в соціальний простір. Водночас вразливість цієї категорії дітей, передусім дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення, обумовлює їх слабку здатність до пізнавального та соціального навчання, що з великою вірогідністю створює перешкоди для здобуття ними освіти. Тому сучасний запит суспільства щодо вирішення проблеми соціальної інтеграції дітей з особливими потребами має бути реалізовано через загальну інтенсифікацію психолого-педагогічних розробок у руслі проблеми забезпечення права таких дітей на здобуття якісної і доступної освіти відповідно до їх можливостей та індивідуальних здібностей.

У світлі цих тенденцій актуальним є дослідження Утьосової Олени Іванівни, присвячене вивченню особливостей формування елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення. Його актуальність безпосередньо пов'язана з забезпеченням та реалізацією Державних програм щодо надання спеціальної психокорекційної допомоги таким дітям, спрямованих на розвиток їхньої пізнавальної та особистісної сфер. Закономірним є зв'язок рецензованої роботи із науковими програмами, планами, темами, що, зокрема, відповідає тематичному плану науково-дослідних робіт кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Тему дисертації

затверджено на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 1 від 29.01.2015 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні.

Дисертаційне дослідження Утьосової Олени Іванівни має чітку структуру: складається зі вступу, трьох розділів (теоретичного, констатувального та формувального етапів дослідження), висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації за своєю логікою відповідає її завданням. Загалом текст роботи міститься на 261 сторінці, основна частина – на 198 сторінках. Пропорції теоретичної та емпіричної частин дослідження автором дотримано.

Науково-категоріальний апарат характеризується коректним визначенням об'єкту, предмету, мети, завдань, теоретико-методологічного підґрунтя дослідження. Сформульовані завдання підпорядковані меті, засвідчують логічність та послідовність основних етапів дослідження, спрямовані на всебічне опрацювання проблеми та співвідносяться з усіма положеннями наукової новизни.

Вибір методів дослідження забезпечує досягнення мети і реалізацію поставлених завдань. Організаційно-методичні засади проведеного дослідження розкрито повною мірою та на достатньому фаховому рівні. Кількісний і якісний аналіз отриманих даних здійснено кваліфіковано, коректно.

За змістом завдань дисертаційне дослідження є теоретико-експериментальним. Автором здійснено ґрунтовну роботу, спрямовану на проектування основних положень загальної теорії формування елементарних уявлень у дитячому віці на потреби корекційної педагогіки. Висновки теоретичної частини дослідження стали відправною точкою для реалізації емпіричного етапу.

В основу дослідження покладено комплекс теоретичних та методологічних положень, які дозволили вибудувати стратегію розв'язання

поставлених завдань. Теоретичний етап дослідження охоплював аналіз проблеми розвитку математичних знань у дітей з позицій психологічного та педагогічного підходів. Безсумнівною перевагою є визначення автором цього поняття у дефектологічному аспекті, що доповнило комплексний опис цього феномену в сукупності внутрішніх (вікового, дизонтогенетичного, психопатологічного та особистісного) та зовнішніх (психодидактичного компоненту освітнього середовища) чинників.

Специфічні особливості розвитку інтелектуальної та вольової сфери дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення у сукупності з особливостями розвитку особистості в молодшому шкільному віці потребують відповідних методичних підходів до її вивчення. Для цього авторкою розроблено методику експериментального визначення стану засвоєння елементарних математичних уявлень дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.

Безсумнівним авторським здобутком є запропонована типологія засвоєння елементарних математичних уявлень дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення. Виділено пасивно-позитивний, пасивно-негативний, ситуативний (пасивно-активний), відтворювально-активний та відтворювально-пасивний типи ставлення до завдань та занять, надано повну характеристику їх прояву при порушеннях інтелекту.

Суттєвим внеском у теорію і практику корекційної педагогіки є розроблена дисертанткою спеціальна методика формування елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення, яка містить три етапи проведення навчання: соціально-побутовий, мотиваційно-емоційний, навчально-змістовний. Представлено організацію та зміст корекційної роботи впродовж всіх етапів відповідно до поставлених завдань: формування в дітей математичних уявлень і навичок під час практичної діяльності на заняттях соціально-побутового орієнтування та виконання практичних форм роботи у процесі проведення режимних моментів; проведення роботи в напрямку розвитку позитивного ставлення дитини до

освітнього процесу як до необхідного компонента засвоєння знань на емоційно-мотиваційному етапі; створення середовищних умов та ін.

До безперечних переваг дисертації можна віднести:

- Чітку структурованість роботи, що дозволила авторці розглянути предмет дослідження з позицій різних підходів, доповнити існуючі наукові уявлення дефектологічним аспектом та на цій основі визначити параметри емпіричного дослідження.
- Різноманітний методичний інструментарій, спрямований на всебічне вивчення елементарних математичних уявлень та особливостей їх формування у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.
- Здатність дисертантки до ретельного опрацювання і детальної інтерпретації емпіричного матеріалу, коректного тлумачення результатів, значної кількості ілюстративного матеріалу.
- Дослідженню притаманна виражена наукова новизна, що полягає у визначенні та дослідженні рівней сформованості елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення; розробці типів засвоєння елементарних математичних уявлень дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення (пасивно-позитивний; пасивно-негативний; ситуативний (пасивно-активний); відтворювально-активний; відтворювально-пасивний); визначенні критеріїв, показників методики психолого-педагогічного вивчення сформованості елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення з урахуванням психологічних компонентів засвоєння знань; обґрунтуванні та розробці спеціальної методики формування елементарних математичних уявлень у дітей молодшого шкільного віку з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.
- Аналіз значної кількості джерел, у тому числі й іншомовних, дозволив дисертантці систематизувати вітчизняний та зарубіжний досвід

досліджень, присвячений проблемі формування елементарних математичних уявлень у дітей з інтелектуальними порушеннями.

- Результати дисертаційного дослідження мають безсумнівну практичну значущість. Вони можуть бути застосовані у психолого-педагогічній просвіті та навчально-корекційній роботі з дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.

- Висновки роботи сформульовано чітко та лаконічно, відповідають поставленим завданням дослідження. В них представлені загальні досягнення дисертантки та її внесок у вирішення зазначеної наукової проблеми.

Вірогідність отриманих у дослідженні результатів забезпечується валідністю та надійністю дослідницьких методів, коректністю кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, достатнім обсягом вибірки (160 дітей), а також результатами апробації та практичного впровадження результатів дослідження.

Робота характеризується структурованістю та логічністю викладеного матеріалу. Зміст дисертації повністю розкриває обрану тему та відповідає завданням дослідження. За змістовими та формальними показниками (обсяг, структура, ілюстративний матеріал тощо) дисертація задовольняє вимогам до кандидатських дисертацій. Автореферат повністю відповідає змісту дослідження. Основні положення дисертації висвітлено у 10 наукових працях, зокрема: шість – у наукових фахових виданнях України (три – в наукометричному фаховому виданні INDEX COPERNICUS), чотири – у збірниках матеріалів конференцій.

Водночас дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні положення, що дає підстави для висунення таких зауважень:

1. Потребує пояснення відмова автора від залучення дітей із легким ступенем інтелектуального порушення у емпіричному дослідженні, враховуючи його порівняльний характер.

2. Робота присвячена вивченню особливостей формування елементарних

математичних уявлень у дітей молодшого шкільного віку, у той час як дослідженням охоплено інший віковий діапазон (від 8 до 11 років), що потребує врахування на емоційно-мотиваційному етапі впровадження методики особливостей не лише молодшого шкільного віку, але й підліткового віку.

3. У навчально-корекційній роботі здатність до засвоєння елементарного уявлення та переносу його в нові умови використовується в якості компенсаторного механізму, який дає змогу сформувати математичні уявлення. Водночас саме така здатність є найбільш слабкою у цієї категорії дітей, враховуючи низьку пізнавальну активність, несформованість вольової сфери та їхні труднощі у розрізненні предметів навколишнього середовища, які є подібними за формою прояву, але різняться за своєю суттю. Яким чином стимулювався розвиток цієї здатності у дітей із помірним і тяжким ступенем порушення інтелектуального розвитку у процесі навчально-корекційної роботи.

Наведені вище зауваження не зменшують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження Олени Іванівни Утьосової. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми, що була вирішена в ході проведеного дослідження, підкреслюють внесок дисертантки у розвиток корекційної педагогіки в Україні.

Висновок. Дисертаційне дослідження Утьосової Олени Іванівни „Особливості формування елементарних математичних уявлень у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуального порушення”, є цілісною, завершеною, самостійною, теоретично і практично значущою роботою, у якій здобуті матеріали важливі для вирішення актуальних для корекційної педагогіки завдань. Дисертація відповідає усім вимогам ДАК МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психокорекційної педагогіки
НПУ імені М. П. Драгоманова

Супрун М. О.

Підпис	ЗАВІРЯЮ: заступник завідувача
	кафедри психокорекційної педагогіки
	НПУ ім. М. П. Драгоманова
Підпис	
« 31 »	08 2021 р.

ВІДГУК
офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора
Супруна Миколи Олексійовича на дисертацію
Утьосової Олени Іванівни
„Особливості формування елементарних математичних уявлень у
дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуального порушення”,
подану до захисту на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка

Динамічність сучасного світу вимагає від дитини певних зусиль для успішної соціалізації, підґрунтям якої виступає її всебічний розвиток як особистості, розвиток її інтелектуальних, емоційно-поведінкових, творчих і фізичних здібностей. Особливого значення ця проблема набуває стосовно осіб із порушеннями психофізичного розвитку як умови їхньої інтеграції в соціальний простір. Водночас вразливість цієї категорії дітей, передусім дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення, обумовлює їх слабку здатність до пізнавального та соціального навчіння, що з великою вірогідністю створює перешкоди для здобуття ними освіти. Тому сучасний запит суспільства щодо вирішення проблеми соціальної інтеграції дітей з особливими потребами має бути реалізовано через загальну інтенсифікацію психолого-педагогічних розробок у руслі проблеми забезпечення права таких дітей на здобуття якісної і доступної освіти відповідно до їх можливостей та індивідуальних здібностей.

У світлі цих тенденцій актуальним є дослідження Утьосової Олени Іванівни, присвячене вивченню особливостей формування елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення. Його актуальність безпосередньо пов'язана з забезпеченням та реалізацією Державних програм щодо надання спеціальної психокорекційної допомоги таким дітям, спрямованих на розвиток їхньої пізнавальної та особистісної сфер. Закономірним є зв'язок рецензованої роботи із науковими програмами, планами, темами, що, зокрема, відповідає тематичному плану науково-дослідних робіт кафедри логопедії та спеціальних методик Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Тему дисертації

затверджено на засіданні вченої ради Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (протокол № 1 від 29.01.2015 року) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень із педагогічних і психологічних наук в Україні.

Дисертаційне дослідження Утьосової Олени Іванівни має чітку структуру: складається зі вступу, трьох розділів (теоретичного, констатувального та формувального етапів дослідження), висновків, списку використаних джерел та додатків. Структура дисертації за своєю логікою відповідає її завданням. Загалом текст роботи міститься на 261 сторінці, основна частина – на 198 сторінках. Пропорції теоретичної та емпіричної частин дослідження автором дотримано.

Науково-категоріальний апарат характеризується коректним визначенням об'єкту, предмету, мети, завдань, теоретико-методологічного підґрунтя дослідження. Сформульовані завдання підпорядковані меті, засвідчують логічність та послідовність основних етапів дослідження, спрямовані на всебічне опрацювання проблеми та співвідносяться з усіма положеннями наукової новизни.

Вибір методів дослідження забезпечує досягнення мети і реалізацію поставлених завдань. Організаційно-методичні засади проведеного дослідження розкрито повною мірою та на достатньому фаховому рівні. Кількісний і якісний аналіз отриманих даних здійснено кваліфіковано, коректно.

За змістом завдань дисертаційне дослідження є теоретико-експериментальним. Автором здійснено ґрунтовну роботу, спрямовану на проектування основних положень загальної теорії формування елементарних уявлень у дитячому віці на потреби корекційної педагогіки. Висновки теоретичної частини дослідження стали відправною точкою для реалізації емпіричного етапу.

В основу дослідження покладено комплекс теоретичних та методологічних положень, які дозволили вибудувати стратегію розв'язання

поставлених завдань. Теоретичний етап дослідження охоплював аналіз проблеми розвитку математичних знань у дітей з позицій психологічного та педагогічного підходів. Безсумнівною перевагою є визначення автором цього поняття у дефектологічному аспекті, що доповнило комплексний опис цього феномену в сукупності внутрішніх (вікового, дизонтогенетичного, психопатологічного та особистісного) та зовнішніх (психодидактичного компоненту освітнього середовища) чинників.

Специфічні особливості розвитку інтелектуальної та вольової сфери дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення у сукупності з особливостями розвитку особистості в молодшому шкільному віці потребують відповідних методичних підходів до її вивчення. Для цього авторкою розроблено методику експериментального визначення стану засвоєння елементарних математичних уявлень дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.

Безсумнівним авторським здобутком є запропонована типологія засвоєння елементарних математичних уявлень дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення. Виділено пасивно-позитивний, пасивно-негативний, ситуативний (пасивно-активний), відтворювально-активний та відтворювально-пасивний типи ставлення до завдань та занять, надано повну характеристику їх прояву при порушеннях інтелекту.

Суттєвим внеском у теорію і практику корекційної педагогіки є розроблена дисертанткою спеціальна методика формування елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення, яка містить три етапи проведення навчання: соціально-побутовий, мотиваційно-емоційний, навчально-змістовний. Представлено організацію та зміст корекційної роботи впродовж всіх етапів відповідно до поставлених завдань: формування в дітей математичних уявлень і навичок під час практичної діяльності на заняттях соціально-побутового орієнтування та виконання практичних форм роботи у процесі проведення режимних моментів; проведення роботи в напрямку розвитку позитивного ставлення дитини до

освітнього процесу як до необхідного компонента засвоєння знань на емоційно-мотиваційному етапі; створення середовищних умов та ін.

До безперечних переваг дисертації можна віднести:

- Чітку структурованість роботи, що дозволила авторці розглянути предмет дослідження з позицій різних підходів, доповнити існуючі наукові уявлення дефектологічним аспектом та на цій основі визначити параметри емпіричного дослідження.

- Різноманітний методичний інструментарій, спрямований на всебічне вивчення елементарних математичних уявлень та особливостей їх формування у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.

- Здатність дисертантки до ретельного опрацювання і детальної інтерпретації емпіричного матеріалу, коректного тлумачення результатів, значної кількості ілюстративного матеріалу.

- Дослідженню притаманна виражена наукова новизна, що полягає у визначенні та дослідженні рівней сформованості елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення; розробці типів засвоєння елементарних математичних уявлень дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення (пасивно-позитивний; пасивно-негативний; ситуативний (пасивно-активний); відтворювально-активний; відтворювально-пасивний); визначенні критеріїв, показників методики психолого-педагогічного вивчення сформованості елементарних математичних уявлень у дітей із помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення з урахуванням психологічних компонентів засвоєння знань; обґрунтуванні та розробці спеціальної методики формування елементарних математичних уявлень у дітей молодшого шкільного віку з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.

- Аналіз значної кількості джерел, у тому числі й іншомовних, дозволив дисертантці систематизувати вітчизняний та зарубіжний досвід

досліджень, присвячений проблемі формування елементарних математичних уявлень у дітей з інтелектуальними порушеннями.

- Результати дисертаційного дослідження мають безсумнівну практичну значущість. Вони можуть бути застосовані у психолого-педагогічній просвіті та навчально-корекційній роботі з дітьми з помірним і тяжким ступенем інтелектуального порушення.

- Висновки роботи сформульовано чітко та лаконічно, відповідають поставленим завданням дослідження. В них представлені загальні досягнення дисертантки та її внесок у вирішення зазначеної наукової проблеми.

Вірогідність отриманих у дослідженні результатів забезпечується валідністю та надійністю дослідницьких методів, коректністю кількісного та якісного аналізу експериментальних даних, достатнім обсягом вибірки (160 дітей), а також результатами апробації та практичного впровадження результатів дослідження.

Робота характеризується структурованістю та логічністю викладеного матеріалу. Зміст дисертації повністю розкриває обрану тему та відповідає завданням дослідження. За змістовими та формальними показниками (обсяг, структура, ілюстративний матеріал тощо) дисертація задовольняє вимогам до кандидатських дисертацій. Автореферат повністю відповідає змісту дослідження. Основні положення дисертації висвітлено у 10 наукових працях, зокрема: шість – у наукових фахових виданнях України (три – в наукометричному фаховому виданні INDEX COPERNICUS), чотири – у збірниках матеріалів конференцій.

Водночас дисертаційне дослідження, як і будь-яка творча праця, містить певні дискусійні положення, що дає підстави для висунення таких зауважень:

1. Потребує пояснення відмова автора від залучення дітей із легким ступенем інтелектуального порушення у емпіричному дослідженні, враховуючи його порівняльний характер.

2. Робота присвячена вивченню особливостей формування елементарних

математичних уявлень у дітей молодшого шкільного віку, у той час як дослідженням охоплено інший віковий діапазон (від 8 до 11 років), що потребує врахування на емоційно-мотиваційному етапі впровадження методики особливостей не лише молодшого шкільного віку, але й підліткового віку.

3. У навчально-корекційній роботі здатність до засвоєння елементарного уявлення та переносу його в нові умови використовується в якості компенсаторного механізму, який дає змогу сформулювати математичні уявлення. Водночас саме така здатність є найбільш слабкою у цієї категорії дітей, враховуючи низьку пізнавальну активність, несформованість вольової сфери та їхні труднощі у розрізненні предметів навколишнього середовища, які є подібними за формою прояву, але різняться за своєю суттю. Яким чином стимулювався розвиток цієї здатності у дітей із помірним і тяжким ступенем порушення інтелектуального розвитку у процесі навчально-корекційної роботи.

Наведені вище зауваження не зменшують загальної високої оцінки дисертаційного дослідження Олени Іванівни Утьосової. Певною мірою вони доповнюють об'єктивну характеристику практичної складності та значущості проблеми, що була вирішена в ході проведеного дослідження, підкреслюють внесок дисертантки у розвиток корекційної педагогіки в Україні.

Висновок. Дисертаційне дослідження Утьосової Олени Іванівни „Особливості формування елементарних математичних уявлень у дітей з помірним та тяжким ступенем інтелектуального порушення”, є цілісною, завершеною, самостійною, теоретично і практично значущою роботою, у якій здобуті матеріали важливі для вирішення актуальних для корекційної педагогіки завдань. Дисертація відповідає усім вимогам ДАК МОН України щодо кандидатських дисертацій, а її авторка заслуговує на присвоєння їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психокорекційної педагогіки
НПУ імені М. П. Драгоманова

Підпис Супрун М. О.
ЗАВІРЮЮ: за канцелярією
НПУ ім. М.П. Драгоманова
Підпис окал
« 31 » 08 20 20 р.